

PITANJA I ODGOVORI

VIJEĆE I SAVJET

Urječnicima hrvatskoga jezika *vijeće* se obično definira kao tijelo koje vijeća te o predmetu rasprave donosi svoje mišljenje, odluku ili savjet, a za *savjet* pod brojem 2 upućuje se na *vijeće* (tako npr. Rječnik hrvatskoga jezika [ur. J. Šonje] LZ „Miroslav Krleža“ i ŠK iz 2000.), što bi značilo da se imenica *savjet* u hrvatskom standardnom jeziku ne bi trebala rabiti u tom značenju. A ipak se rabi, pa i ondje gdje se ne bi očekivalo.

U akademskim institucijama, čini se, nema kolebanja. Fakulteti imaju *fakultetsko vijeće*, a znanstveni instituti i njima slične institucije imaju razna *vijeća*. Tako npr. Staroslavenski institut ima Upravno vijeće i Znanstveno vijeće, Klinički bolnički centar Sestre milosrdnice ima Upravno vijeće i Stručno vijeće, Institut za društvena istraživanja ima Znanstveno vijeće i Upravno vijeće... Institut Ruđer Bošković u tomu je iznimka, on ima Savjet (za gospodarstvo), no o tome kasnije.

U znanstvenim je časopisima, što nemalo iznenađuje, prilično neujednačeno. Vrlo je uočljivo kolebanje između *vijeća* i *savjeta*. Tako, primjerice, na portalu Hrčku od 25 časopisa svrstanih pod Filologija *vijeće* ima njih 12, a *savjet* 9.

Na Hrvatskom terminološkom portalu Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (<http://nazivlje.hr>) nalaze se 24 imena s riječju *vijeće*: Europsko istraživačko vijeće, Europsko vijeće, Europsko vijeće za platni promet, Europsko vijeće za repo poslove, Europsko znanstveno vijeće, Međunarodno vijeće za istraživanje mora, Opće vijeće Europske središnje banke, Regionalno savjetodavno vijeće, Vijeće Europe, Vijeće Europske unije, Vijeće ministara ribarstva, Vijeće

za ekonomska i financijska pitanja, Vijeće za konkurentnost, Vijeće za nacionalnu sigurnost, Vijeće za nadzor šuma, Vijeće za obrazovanje, mladež, kulturu i sport, Vijeće za opće poslove, Vijeće za poljoprivredu i ribarstvo, Vijeće za pravosuđe i unutarnje poslove, Vijeće za promet, telekomunikacije i energiju, Vijeće za rad, socijalnu politiku, zdravstvo i zaštitu potrošača, Vijeće za regionalnu suradnju, Vijeće za vanjske poslove i Vijeće za zaštitu okoliša. A s riječju *savjet* samo su tri imena: Hrvatski poslovni savjet za održivi razvoj, Savjet za koordinaciju sigurnosno-obavještajnih agencija i Svjetski poslovni savjet za održivi razvoj. Uz svako hrvatsko ime donesena je istovrijednica na engleskom ili na francuskom jeziku, ista za obje hrvatske imenice – engleska Council, francuska Conseil, a jedanput engleska istovrijednica nije izražena (Justice and Home Affairs – Vijeće za pravosuđe i unutarnje poslove), dok je jedanput dodan atribut *savjetodavni*: Regionalno savjetodavno vijeće – Conseil consultatif régional. Očito je da je u ona tri primjera u hrvatskim imenima razlika nastala kao posljedica prevođenja.

Kolebanje je najučestalije na području državne uprave (u razmatranju je samo razdoblje od uspostave hrvatske države). U prvih desetak godina hrvatske državnosti osnovana su mnoga *vijeća*, a od 2000-ih godina pa do danas osnivaju se i *savjeti*. Tu sam tezu postavio na temelju sjećanja, a ovdje ću navesti primjere koji će ju provjeriti i rasvijetliti. Glavni dio građe preuzima se sa Središnjeg državnog portala (<https://vlada.gov.hr/sredisnji-drzavni-portal/203>), dokumenti. Dokumente navodim kronološkim redom.

Zakoni su važan izvor za ovu temu, i to zbog dvaju razloga: a) najprije stoga što je zakonima svojstveno da budu precizni, jednoznačni, pogotovo u nazivlju, i b) na za-

kone se naslanjaju mnogi drugi dokumenti pa nazivlje u zakonima i time dobiva svoju važnost. Sve će to dobro pokazati primjer koji slijedi.

Temeljem Ustavnoga zakona o pravima nacionalnih manjina (NN 155 od 23. prosinca 2002.) osnovan je Savjet za nacionalne manjine. Statut Savjeta donesen je 2. srpnja 2003. (NN 106/2003). Statut u opisu djelokruga rada Savjeta među ostalim navodi:

„– surađuje s vijećima i udrugama nacionalnih manjina,

– daje suglasnost na odluke koordinacijama Vijeća [treba: vijeća] nacionalnih manjina jedinica područne (regionalne) samouprave o odlukama o znamenju i simbolima nacionalnih manjina i načinu obilježavanja praznika nacionalnih manjina.“

Na temelju toga Statuta nastala su mnoga vijeća nacionalnih manjina, njih je lako naći u telefonskom imeniku. Prvo je po abecedi Vijeće albanske nacionalne manjine grada Osijeka, a posljednje Županijsko vijeće srpske nacionalne manjine Virovitičko-podravske županije.

Statut Savjeta za nacionalne manjine govori dakle o vijećima nacionalnih manjina pa će zato o vijećima biti govora i u Zakonu koji iz toga proizlazi, a to je Zakon o Registru vijeća, koordinacija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina (13. 7. 2011.) (NN 80/11; 34/12, 98/19). On u čl. 3 donosi:

„U Registar se upisuju:

- vijeća nacionalnih manjina jedinica lokalne samouprave,
- vijeća nacionalnih manjina jedinica područne (regionalne) samouprave,
- koordinacije vijeća nacionalnih manjina osnovane u istim ili različitim jedinicama lokalne samouprave,
- koordinacije vijeća nacionalnih manjina osnovane u istim ili različitim jedinicama područne (regionalne) samouprave,

- koordinacije vijeća nacionalnih manjina za područje Republike Hrvatske osnovane od vijeća nacionalnih manjina jedinica područne (regionalne) samouprave.“

Ako bismo ushtjeli pratiti kronološki kada je osnovano koje vijeće, a kada savjet, to ne bi bio nimalo lagan posao, jer podatak o osnivanju redovito nije lako naći. Može se međutim, računalnim pretraživanjem, naći odluka o osnivanju pojedinoga vijeća/savjeta (pronađene odluke poredali smo po kronološkom redu):

Odluka o osnivanju Savjeta za sigurnost prometa na cestama Hrvatske (NN 032/1991).

Odluka o osnivanju Savjeta za zaštitu prirode (NN 063/1994-1119).

Odluka o osnivanju Vijeća za strateške odluke (NN 075/1997).

Odluka o osnivanju Savjeta za granice (NN 062/2001).

Odluka o osnivanju Savjeta za populacijsku politiku (NN 023/2004).

Odluka o osnivanju Savjeta za razvoj civilnog društva (NN 140/09, 42/12, 61/14, 62/17).

Savjet Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske osnovan je na temelju Zakona o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske od 21. listopada 2011. (NN 24/11, 16/12).

Osnovano Vijeće za prehrambenu industriju. Ministarstvo poljoprivrede održalo je prvu sjednicu Vijeća za prehrambenu industriju u četvrtak, 27. prosinca 2012.

Osnovan Savjet ministra za izradu Plana implementacije Garancije za mlade (objavljeno 4. rujna 2013.).

Osnovano Vijeće za prevenciju kriminaliteta... osnovano Odlukom Županijske skupštine Zadarske županije 12. prosinca 2014.

Odluku o osnivanju Savjeta za sprječavanje korupcije (NN 31/2017).

Odluka o osnivanju Nacionalnog vijeća za uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj (NN 043/2018).

Odluka o osnivanju Nacionalnog vijeća za zaštitu potrošača (NN 057/2019).

Odluka o osnivanju Vijeća predsjednika Republike Hrvatske za energetiku (NN 090/2020).

Odluka o osnivanju Vijeća za revitalizaciju Republike Hrvatske (NN 141/2020).

Odluka o osnivanju Savjeta za razvoj civilnog društva (NN 014/2021).

Odluka o osnivanju Vijeća za djecu (NN 14/2021).

Odluka o osnivanju Savjeta za mlade (NN 026/2021).

Odluka o osnivanju Nacionalnog vijeća za razvoj socijalnih politika (NN 046/2021).

Odluka o osnivanju Savjeta za ljudska prava (NN 136/2021).

Vlada Republike Hrvatske na sjednici održanoj 11. siječnja 2018. godine donijela je Odluku o osnivanju Vijeća za državnu informacijsku infrastrukturu.

Odluka o osnivanju Vijeća predsjednika Republike Hrvatske za energetska tranziciju (Odluka od 10. srpnja 2020.).

Odluka o osnivanju Ekonomskog savjeta Predsjednika Republike Hrvatske (30. studenoga 2020.).

Umjesto Savjeta potrošača osnovan Savjet pružatelja javnih usluga (priopćeno 16. travnja 2021.).

Vlada je na 55. sjednici u četvrtak, 29. travnja 2021., donijela odluku o osnivanju Nacionalnog vijeća za razvoj socijalnih politika... Na 57. sjednici Senata Sveučilišta u Rijeci osnovano je Vijeće za rodnu ravnopravnost Sveučilišta u Rijeci (vijest 21. srpnja 2021.).

Taj popis nije cjelovit, ali nije biran preferencijalno, pa možemo biti sigurni da pruža prilično vjernu sliku zastupljenosti imenica *vijeće/savjet* u imenima, i to kronološkim redom.

Na kraju spominjem dva vrlo zapažena novija primjera: Stručni savjet za obnovu

(nakon potresa) (osnovan temeljem zakona od 11. rujna 2020.) i Vladin Znanstveni savjet za pandemiju koronavirusa (osnovan u ožujku 2020.). Za potonji netko reče da on ne odlučuje, nego samo, kako mu i ime kaže, savjetuje. Takva pretpostavka nedvojbeno pogoduje širenju uporabe savjeta na račun vijeća (vidjeli smo da Institut Ruđer Bošković ima Savjet za gospodarstvo, a ne Vijeće za gospodarstvo). No takva pretpostavka nije opravdana jer uloga dotičnog tijela ne ovisi o tome je li nazvano vijećem ili savjetom, nego o tome koju mu je ulogu dodijelio njegov osnivač (dobar je primjer za to *Vijeće sigurnosti*). Nekoć je postojao *kućni savjet*, ali i on bi sasvim dobro mogao biti *vijeće*. Dakle, od Vijeća sigurnosti do kućnog vijeća.

Na kraju ipak ostaje pitanje treba li u hrvatskom standardnom jeziku iz imenâ instituta i institucija isključiti *savjet* u značenju imenice *vijeće*. U jeziku postoje pomaci u značenju riječi, a na njih utječu različite okolnosti. Tako, primjerice, ako se u nekom zakonu govori o *vijećima*, onda će i tijela koja budu osnovana na temelju toga zakona biti *vijeća*, a ako se u zakonu govori o *savjetima*, onda će se na temelju njega i osnivati *savjeti*. Dva posljednja navedena primjera (Stručni savjet za obnovu i Vladin Znanstveni savjet za pandemiju koronavirusa) zacijelo će utjecati na osnivanje novih *savjeta*, pogotovo ako se to prepusti spontanosti i uz pretpostavku da *savjeti* ne donose odluke, nego samo savjetuju. Nazivlje je važno i mora biti temeljito promišljano.

Spomenuo sam moguće pomake u značenju pojedinih riječi. Vjerojatno u tom smjeru ide Hrvatski enciklopedijski rječnik (Zagreb, 2002.) i s njim Veliki rječnik hrvatskoga jezika (Zagreb, 2015.) kada pod brojem 2 za *savjet* kažu: „skup osoba istog zvanja; vijeće, kolegij, savjetodavni odbor [~ *fakulteta*]“. Time se međutim ne određuje sadržaj toga pojma, nego se samo daje naslutiti da bi *sa-*

vjet bio niže razine od *vijeća* te da *vijeće* i *savjet* pod br. 2 ne bi bili istoznačnice. U navedenim imenima pak ne prepoznaje se ta gradacija, nego je riječ o istozačnicama, a to nije dobro, to više što imenica *savjet* u tom značenju ne pripada hrvatskomu standardnom jeziku. A ako bi se htjela uspostaviti gradacija, to bi mnogo lakše bilo s uporabom riječi *odbor*.

U prethodnoj inačici ovog osvrta za časopise napisao sam da „svi odreda imaju ili Znanstveno vijeće ili Uredničko vijeće ili i jedno i drugo“. To sam pretpostavio, a samo sam nasumce pogledao teološke časopise. Nakon toga sam ogledno pregledao časopi-

se na portalu Hrčku svrstane pod Filologija, i rezultat je naprijed prikazan. To je jasna opomena da zaključke ne valja donositi na pretpostavkama, nego na istraživanju. A sustavno istraživanje ove teme neka ostane za koga drugoga.

Kolebanje u ovom primjeru, a našlo bi se i mnogo drugih, samo potvrđuje da je Hrvatskoj potreban Zakon o hrvatskom jeziku i vraćanje ukinutoga *Vijeća* za normu hrvatskoga standardnog jezika.

Petar Bašić

petar.basic@kbf.unizg.hr

<https://doi.org/10.22210/jezik.2022.69.23>

TVRTKA

itateljica M. M., inače lektorica uglednih hrvatskih novina, pitala nas je li valjan genitiv množine imenice *tvrtka* > *tvrtaka*.

Imenica *tvrtka* nije nova imenica, nije novotvorenicica našega doba. Potvrđuje se još u Šulekovu Rječniku znanstvenoga nazivlja iz 1874. (str. 1202.) u liku *tvrdka* kao bohemizam u botaničkom nazivlju (lat. *sterium*), ali i prijevod tal. riječi *firma*. Ovdje govorimo o *tvrtki* kao o firmi ili poduzeću, dakle ne kao o botaničkom nazivu.

U Šuleka je *tvrdka* jer se prema pravilima morfonološkoga pravopisa (*korienskoga*) kojim se služio Šulek, na granici morfema ne bilježi jednačenje po zvučnosti, dakle korijen *tvrd* ostaje nepromijenjen i kada mu se dometne *ka*: *tvrd+ka* > *tvrdka*. U suvremenom pravopisu u kojem se na granici morfema bilježi jednačenje po zvučnosti, to se jednačenje i bilježi: *tvrtka*. *Tvrtka* je kalk prema latinskom *firma* i u korijenu joj je pridjev *tvrd*.

Imenica *tvrtka* imenica je ženskoga roda a-vrste s višezatvorničkom morfološkom

osnovom, a te imenice u genitivu množine mogu imati nepostojano *a* i nastavak *-a*. *Tvrtka*, prema svojim morfonološkim obilježjima, ide u red sa sljedećim imenicama a-vrste: *bilješka*, *pripovijetka*, *šipka*, *zipka*. Te imenice u nominativu imaju obezvučenu osnovu: *biljež+ka* > *bilješka*, *pripovijed+ka* > *pripovijetka*, *šib+ka* > *šipka*, *zib+ka* > *zipka*, ali kad uvjeti za jednačenje po zvučnosti nestanu, osnova se (raz)jednači po zvučnosti, odnosno, osnovi se vraća završni zvučni zatvornik. U *tvrtka*, *bilješka*, *pripovijetka*, *šipka*, *zipka* uvjeti za jednačenje po zvučnosti nestaju umetanjem nepostojanoga *a*: *tvrdakā*, *bilježakā*, *pripovjedakā*, *šipakā*, *zibakā*. Prema tomu, pravilan lik genitiva množine s proširenom osnovom – s nepostojanim *a* (i nastavkom *-ā*) – imenice *tvrtka* glasi: *tvrdakā*. Izaberemo li genitiv množine bez proširenja osnove i nepostojanoga *a*, možemo upotrijebiti nastavak *-ā* ili nastavak *-ī*: *tvrtkā* ili *tvrtkī*. U obama tim oblicima postoje uvjeti za jednačenje po zvučnosti, pa će se korijensko *d* (*tvrd-*) obezvučiti ispred *k* u *t* (*tvrt-*).

Dakle, imenica *tvrtka* u genitivu množine može glasiti: *tvrdakā*, *tvrtkā* ili *tvrtkī*. Na